

Disiplinler Arası Dil Araştırmaları
Dergisi [DADA]
Haziran 2022

International Journal of Interdisciplinary
Language Studies [IJILS]
June 2022

Atıf (cite): İlbaş, Songül (2022). “Ermenek Yörük Ağzı” adlı eser üzerine, *Disiplinler Arası Dil Araştırmaları Dergisi*, 4, 93-96.

“Ermenek Yörük Ağzı” Adlı Eser Üzerine About of the “Ermenek Yörük Ağzı” Named Book

Songül İLBAŞ¹

Makale Türü: Kitap İncelemesi

Paper Type: Book Review

Nazmi ALAN (2022). *Ermenek Yörük Ağzı*, Ankara: Gazi Kitabevi, 263 s. ISBN: 9786258413823

¹ Öğr. Gör. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Çavdır Meslek Yüksekokulu, songulilbas@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4525-347X

Ağız çalışmaları, dil araştırmalarının önemli bir konulunu oluşturur ve dilin tarihi gelişimi, coğrafya-dil ilişkisi, etnik yapı gibi konularda araştırmacılara değerli veriler sunar. Geçmişten günümüze Türkiye Türkçesi ağızları üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. Bununla birlikte çalışılmayı bekleyen çok sayıda ağız bölgesi vardır. Konuyla ilgili son çalışmalardan biri olan Ermenek Yörük Ağızı, Afyon Kocatepe Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü öğretim üyesi Dr. Nazmi ALAN tarafından hazırlanmış ve Gazi Kitabevi'nden 2022'de okuyuculara sunulmuştur.

Karaman ağızıyla ilgili bazı çalışmalar bulunmakla birlikte Ermenek merkezde ve ilçeye bağlı köylerde bulunan Yörüklerin ağız özellikleri üzerine herhangi bir çalışmanın olmaması kitabın hazırlanmasına sebep olmuştur. Karaman bölgesinin ağız özellikleriyle benzerlik gösterse de Yörük geleneklerini hâlâ devam ettiren Ermenek Yörüklerinin ağız kitapta ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Çalışmanın ilk aşaması olarak Ermenek merkeze bağlı mahallelerden, Ermenek'e bağlı beldelerden ve köylerden derlemeler yapılmıştır. Dört bölümden oluşan kitabın temelini dil incelemesinin yapıldığı ikinci bölüm oluşturmaktadır. Söz varlığı ise "Sözlük" bölümünde ortaya konmuştur. Ayrıca "Sonuç" ve "Kaynakça" bölümlerinden sonra bölgeyle ilgili haritalar da eklenmiştir.

Kitabın birinci bölümü "Genel Özellikleriyle Ermenek" başlıklıdır. Bu bölümde öncelikle Ermenek'in coğrafi konumu, iklimi, bitki örtüsü, ekonomik durumu ve tarihi hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonra Karamanoğlu Mehmet Bey'in Türkçeye ilgili fermanından hareketle bölgenin Türk dilinin gelişimi konusundaki yeri ve öneminden bahsedilmiştir. Aynı bölümde Yörüklerin bölgeye yerleşmeleri anlatılmış ve Yörük hayat tarzının Ermenek'teki bugünkü durumuna değinilmiştir. Son olarak bölgeyle ilgili bugüne kadar yapılan ağız çalışmaları sıralanarak kitabın birinci bölümü tamamlanmıştır.

İkinci bölüm "Dil İncelemesi" başlıklıdır. Dil incelemesi iki başlık altında yapılmış, ilk olarak ses bilgisi arkasından biçim bilgisi ele alınmıştır. Ses bilgisi incelemesinde metinlerde geçen ölçünlü ve ölçün dışı ünlü ve ünsüzler tanımlanarak bu seslerle ilgili ortaya çıkan ses olayları anlatılmıştır. Anlatılanlar tablolarla desteklenerek açıklayıcı hale getirilmiştir. Biçim bilgisinde ise yöre ağızında kullanılan türetimlikler ve işletimlikler sınıflandırılarak anlatılmıştır. Ses bilgisinde olduğu gibi biçim bilgisinde de tablolara yer verilmiştir.

"Metinler" kitabın üçüncü bölümüdür. Bu bölümde Ermenek'in sekiz merkez mahallesinden, Ermenek'e bağlı iki beldenin dokuz mahallesinden ve Ermenek'e bağlı yirmi üç köyden toplam elli sekiz metin bulunmaktadır. Derlenen metinler yazar tarafından belirlenmiş bir transkripsiyon alfabesi ile yazıya aktarılmıştır. Metinlere ve her metni oluşturan satırlara numara verilerek örneklerde bu numaralara gönderme yapılmıştır. Her metnin başında yer, kaynak kişi, derleyen, kayıt türü ve konu bilgisi verilmiştir.

Kitabın dördüncü bölümü "Sözlük"tür. Burada bölümde, metinlerde geçen ve bölgede yaygın olarak kullanılan sözcükler ve sözcük öbekleri ile ölçünlü dilde bulunduğu halde böl-

gede farklı anlamda ya da farklı söyleyişle kullanılan sözcüklere ve sözcük öbeklerine yer verilmiştir. Yani kitapta ses bilgisi ve biçim bilgisi özelliklerinin yanında bölgenin söz varlığı hakkında da bilgi verilmiştir.

Yukarıda bahsettiğimiz bölümlerde yapılan incelemeler sonucunda kitabın “Sonuç” bölümünde Ermenek’te yaşayan Yörüklerin ağız özellikleriyle ilgili tespitler dile getirilmiştir. Buna göre Ermenek Yörük ağızında ölçünlü dilde bulunan ünlü ve ünsüzlerin yanında kimi ölçün dışı ünlü ve ünsüzler bulunmaktadır. Ayrıca ölçünlü dilde bulunmayan birincil uzun ünlü örnekleri de görülmüştür ancak ses olaylarına bağlı olarak ortaya çıkan ikincil uzun ünlüler daha yaygındır. /ɲ/ sesinin kök ve tabanlarda korunduğu örnekler vardır.

Kitapta Ermenek Yörük ağızı ölçünlü Türkiye Türkçesiyle karşılaştırıldığında damak ve dudak uyumunun bu ağızda daha ileri olduğu görülmüştür. Bu ağızın en yaygın özelliklerinden biri ise /ö/ ve /ü/ seslerinden görülen artılılaşma olarak tespit edilmiştir. Aynı zamanda ötümlüleşme ve yarı ötümlüleşme bütün Türkiye Türkçesi ağızlarında olduğu gibi bu ağızda da özellikle /k/>/g/, /k/>/ğ/, /t/>/d/ seslerinde yaygındır. Ötümlüleşme kadar yaygın olmasa da kimi sözcüklerde ötümsüzleşme ve yarı ötümsüzleşme örnekleri de görülmüştür.

Yazara göre Ermenek Yörük ağızının yaygın özelliklerinden bir diğeri ünsüz uyumsuzludur. Hem Türkçe hem de alıntı sözcüklerde örnekleri yaygın olarak tespit edilmiştir. /ç/ > /ş/ sızıcılılaşması da sık görülen özellikler arasında sayılmıştır.

Biçimbilgisi bölümünde şimdiki zaman işaretleyicisi olarak $-(A/T^4)yoru$ biçimbiriminin kullanımı belirlenmiştir. Aynı zamanda “gèt-di miydi” örneğinde olduğu gibi “eylem- $\{dI^4$ -sayı-kişi ulamı $+mI^4 / mI^4ydI^4\}$ ” yapısının da yaygın olduğu tespit edilmiştir. $-\{mI^4\}$, $-\{DI^4\}$, $\{(A/T^4)yor\}$, $-\{(A/T^4)r\}$ ve $-\{(y)AcaK\}$ - biçimbirimlerinin ölçünlü dilde olduğu gibi Ermenek Yörük ağızında da zaman anlamı işlevi dışında bakış ve kiplik işlevleriyle kullanımının yaygın olduğu ifade edilmiştir.

Eylem çekimlerinde teklik 1. kişi biçimbirimi olarak $-(I^4)m$ yerine $-(I^4)n$ kullanımının Ermenek Yörük ağızında daha yaygın olduğu görülmüştür. Yine bu ağızda “barmağ, güzel, büyükler, eyi, şordan, kölgede, yörüdük, bişirisin” gibi eskicil biçimlerin korunduğu da kitapta varılan sonuçlar arasındadır.

Kitabın sonuna incelemesi yapılan bölgeyle ilgili okuyuculara fikir vermek adına üç harita eklenmiştir. Bunlardan ilkinde Karaman ilinin Türkiye haritasındaki yeri, ikincide Karaman’ın ilçeleri, üçüncüde ise Ermenek ilçesi yer almaktadır.

Yazarın ayrıntılı bir şekilde yaptığı dil incelemesi sayesinde ağız araştırmalarına katkı sağlayacak bir çalışma ortaya çıkmış ve ağız araştırmaları alanındaki bir eksik daha tamamlanmış olmuştur.

Songül İLBAŞ

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu makale için etik kurul izni alınmasına gerek yoktur. Araştırma ve yayın etiğine uygun hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Olan Katkıları

Makale tek yazarlıdır.

Destek Beyanı

Araştırma herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

Çıkar Beyanı

Makale tek yazarlıdır. Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.